

JOSEPH E. STIGLITZ

Bali'de Kartların Açılması

Bali Toplantısı katılımcılarının, şunu göz önünde bulundurmaları gerekir: Küresel ısınma, diğer bir yoksulu ezme girişiminde, rehin kalınmayacak kadar önemlidir

Bali'deki uluslararası toplantı, yaklaşmakta olan küresel ısınma/iklim değişikliği felaketi- ni önleyecek girişimler için bir çerçeve oluşturacaktır. Bundan böyle, ne karbon dioksit gibi sera gazlarının iklim değişikliği üzerinde kayda değer ölçüde değişikliklere yol açtığına; ne de bu değişikliklerin çok büyük maliyetleri de beraberinde getireceği konusunda kimsenin şüphesi kalmamıştır. Artık burada sorulması gereken soru, "bir şeyler yapmaya gücümüz yeter mi"den öte, "emisyonları, tarafsız ve etkili bir şekilde nasıl kontrol edebiliriz"dir.

Kyoto Protokolü önemli bir başarı olmakla birlikte, emisyon kaynaklarının yüzde 75'ini dışarıda bırakmıştır ve en büyük çevre kirleticisi olan ABD imzalamayı reddetmiştir. (Avustralya'daki yeni hükümetin protokolü imzalamasıyla, artık sanayileşmiş ülkeler arasında hâla direnen en son kale olarak Amerika kalmıştır.) Henüz gelişmekte olan ülkeler üzerinde herhangi bir yükümlülük bulunmamakla birlikte, bu ülkeler çok da uzak olmayan bir gelecekte, bu emisyonların yarısının ya da daha fazlasının yayılmasına katkıda bulunacaklardır. Ve en az ABD kadar sera gazlarının artmasında rol oynayan, orman alanlarının yok olması sorunu ile ilgili olarak da hiçbir şey yapılmamıştır.

BALİ TOPLANTISI'NIN İLKELERİ

ABD ve Çin, dünyanın en kötü çevre kirleticileri olma yolunda bir yarış içindedirler ve Amerika uzun ara ile önde gitmektedir. Buna karşılık önümüzdeki birkaç yıl içinde Çin bu yarışta daha da öne çıkacaktır. Fakat Endonezya, orman alanlarının hızlı bir şekilde yok

edilmesi sayesinde, yarışın üçüncüsü durumundadır.

Kendi orman alanlarını korumak için yardım talep eden bir grup, gelişmekte olan ülkenin oluşturduğu Yağmur Ormanları Koalisyonu İnisiyatifi'nin desteklenmesi, Bali'de alınması gereken somut bir önlemdir. Bu ülkeler, kendilerine bedel ödetilmemiş olan çevresel hizmetler sunmaktadırlar. Ormanlarını korumak için kaynaklara ve teşviklere ihtiyaç duymaktadırlar. Onları desteklemenin küresel faydaları, bu desteklerin mâliyetlerine kıyasla çok fazladır.

Konferansın zamanlaması uygun değildir. Küresel ısınma konusuna uzun süredir şüpheyle yaklaşan ve kendini çok taraflılığı zayıf düşürmeye adanmış olan George W. Bush, hâlâ Amerika'nın başkanıdır. Petrol endüstrisi ile içinde olduğu yakın ilişkiler, bu sanayinin neden olduğu çevre kirliliği için ödeme yapmaya mecbur kalmaktan nefret etmesine yol açmaktadır.

Yine de Bali Toplantısı'nın katılımcıları, gelecekteki görüşmeler için yol gösterebilecek birkaç ilke üzerinde anlaşmaya varabilirler. Bu ilkeleri şöyle sıralayabiliriz: Öncelikle küresel ısınmaya karşın aranacak çözümler, bütün ülkelerin katılımını gerektirmektedir. İkincisi; artık başkalarının sırtında geçinmeye izin verilmeyecektir, böylece ticari yaptırımlar (mevcut durumda uluslararası topluluğun tek etkili yaptırımı) tempoya ayak uydurma konusunda hiç gayret göstermeyenlere uygulanabilir ve uygulanmalıdır. Üçüncüsü; küresel ısınma sorunu o kadar geniş boyutludur ki, eldeki bütün enstrümanlar kullanılmalıdır.

EMİSYON YERİNE KARBON VERGİSİ

Daha iyi teşvikler çözümün bir parçası olmalıdır. Fakat, Kyoto Protokolü'nde öngörülen emisyon üst sınırı ve ticareti sisteminin[1] mi (cap-and-trade system) yoksa vergilendirme sisteminin mi daha iyi işleyeceği konusunda hırslı bir tartışma yapılmaktadır. Kyoto Protokolü'nün öngördüğü sistemin sorunu, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde kabul edilebilir olacak üst emisyon sınırını belirlemektir. Emisyon fonları vermek, (potansiyel olarak yüz milyarlarca dolar) parayı karşılıksız başlatmak gibidir.

Kyoto'nun temel prensibi (1990 yılında daha fazla emisyon yayan ülkelerin, gelecekte de daha fazla

Joseph Stiglitz ekonomi dalında Nobel ödülü sahibidir. Son kitabı "Küreselleşmeyi Faaliyete Geçirmek" adlı kitaptır.

emiyon yayabilecekleri konusu) daha yüksek gayri safi yurtiçi hasıla değerlerine sahip olan ülkelere, daha fazla emiyon hakkı tanımısından dolayı gelişmekte olan ülkeler için kabul edilebilir değildir. Ahlaki bir temele sahip olan tek prensip, kişi başına eşit miktarda emiyon hakkıdır. (Tabii ki bazı ayarlamalar ile örneğin, ABD kendi payına düşen küresel atmosferi halihazırda tüketmiş olduğundan daha az emiyon fonuna sahip olmalıdır) Fakat bu prensibi uygulamak, gelişmiş ülkelere, gelişmekte olan ülkelere çok büyük boyutta ödemeler yapılması gerektirdiğinden, ne yazık ki, bu durumun gelişmiş ülkeler tarafından kabul edilmesi olası görünmemektedir.

Ekonomik verimlilik, emiyona kim neden oluyorsa, maliyetini de onun karşılmasını gerektirmektedir ve böyle davranmaya mecbur etmenin en basit yolu da karbon vergisinden geçmektedir. Her ülkenin, üzerinde anlaşılması bir oranda uygulanacak (küresel sosyal maliyeti yansıtan) bir karbon vergisini hayata geçirmesi konusunda, uluslararası bir anlaşmaya varılabilir. Gerçekten, çevreyi kirlilemek gibi kötü şeyleri vergilendirmek, çalışma ya da tasarruf gibi iyi şeyleri vergilendirmekten çok daha mantıklıdır. Bu tip bir vergi, küresel verimliliği de artırabilir.

Şüphesiz ki çevreyi kirlileten sanayiler, emiyon üst sınırı ve ticareti sistemini severler. Çevreyi kirlilememek için bir teşvik sağladığı gibi, emiyon fonları, bir vergilendirme sistemi altında ödeyeceklerinden çok daha fazlasını mahsup etmektedir. Bazı firmalar, bu anlaşmalarla para bile kazanabilirler. Dahası, Avrupa, emiyon üst sınırı ve ticareti konseptine artık

alıştığandan, birçokları başka bir alternatifi denemekten nefret etmektedirler. Fakat hala, hiç bir kurum, emiyon hakları konusunda, herhangi kabul edilebilir bir ilkeler bütünü teklif edebilmiş değildir.

Bazıları için bu durum endişe verici değildir. Küresel ısınma konusunda hiç bir şey yapılmaması durumunda, gelişmekte olan ülkelerin uğrayacağı kayıpların, gelişmiş ülkelerin kayıplarından çok daha fazla olacağından dolayı, birçoğu küresel bir anlaşmanın bir parçası olmaları için aldatılabileceklerine, tehdit edilebileceklerine ya da kandırılabilirlerine inanmaktadır.

SONUÇ OLARAK

Gelişmiş ülkelerin sadece, gelişmekte olan ülkelerin işe devam edebilmeleri için, kendi paylarına düşen minimum fiyat miktarının belirlenmesine ihtiyaçları vardır. Fakat gelişmekte olan ülkeler, diğer birçok uluslararası anlaşmalar gibi emiyonlar üzerine varılacak yeni bir küresel anlaşmanın, kendilerini dezavantajlı bir durumda bırakacağından endişe etmektedirler. Nihayetinde, real politik hüküm sürebilir. Fakat bugünün dünyası, yirmi beş yıl öncekinden ve hatta on yıl öncekinden bile farklıdır. Birçok gelişmekte olan ülkede artık yerleşmeye başlayan demokrasi, ülke vatandaşlarının eşit muamele talebinde bulunmaları anlamına gelmektedir. İlkeler tabii ki önemlidir. Bali toplantısının katılımcılarının, şunu göz önünde bulundurmaları gerekir: Küresel ısınma, diğer bir yoksulu ezme girişiminde, rehin kalınmayacak kadar önemlidir.

Çevirmenin Notu:

Açıklama (1): Emiyon üst sınırı ve ticareti sistemi (cap-and-trade system), hükümetin sera gazı üretim lisanslarını dondurması ve de açık artırmaya gitmesi veya bunları işyerlerine tahsis etmesidir. Emiyonlarını sınırlamak için yeterli derecede lisansı olmayan firmalar, ya çevreyi daha az kirlilecekler ya da diğer şirketlerden emiyon fonları satın almak zorunda kalacaklardır.

(Kaynak: The Economist Dergisi 27 Ocak 2007)

Gelişmekte olan ülkeler, diğer birçok uluslararası anlaşmalar gibi emiyonlar üzerine varılacak yeni bir küresel anlaşmanın, kendilerini dezavantajlı bir durumda bırakacağından endişe etmektedirler.

